

EMU – ETT KITT FÖR ATT HÅLLA IHOP EUROPA

GÖRAN TUNHAMMAR

Samarbetet i Europa är ingen given storhet. Utvidgningen österut, jordbrukspolitiken, den internationella konkurrensen och de kommande konjunkturen är exempel på sådant som kommer att sätta den inre marknaden på svåra prov. Därför är EMU ett bra projekt; det bidrar till att hålla ihop det europeiska samarbetet.

Den svenska diskussionen kring EUs stora framtidsutmaningar visar att det kommer att ta tid innan vi svenskar hinner ikapp den europeiska debatten.

Förhandlingarna om medlemskap aktualiserades parallellt med att den komplicerade Maastricht-processen genomfördes. Det var oundvikligt men underlättade inte direkt debatten inför folkröstningen. Resultatet blev att några av de viktigaste — och svåraste — europeiska frågorna sköts på framtiden eller enbart kom att diskuteras med "ja"- respektive "nej"-förtecken.

EMU är kanske det tydligaste exemplet. Mot den bakgrunden och det faktum att den planerade tidpunkten för genomförandet av EMU raskt närmar sig är det därför inte särskilt konstigt att debatten nu blossat upp igen.

Förvirrande nog rör sig dock diskus-

GÖRAN TUNHAMMAR är VD för Svenska Arbetsgivareföreningen.

sionen på flera olika plan. I kretsar med nära anknytning till Bryssel och kommissionen tycks EMU numera debatteras som vore det nästan enbart en juridisk, teknisk fråga: beslutet är fattat och nu gäller det bara att reda ut hur genomförandet ska gå till. Men det är med förlov sagt en naiv uppfattning som helt tycks bortse från både politiska och ekonomiska realiteter. Om inte tillräckligt många länder kvalificerar sig för EMU kommer tidtabellen att ändras.

Folkligt stöd

I några av de stora medlemsländerna, framförallt Tyskland och Frankrike, har också en inrikespolitiskt betingad debatt inletts. Den tyska socialdemokratin tycker sig t ex ha hittat en enande fråga i EMU-motståndet som dessutom har visst folkligt stöd. Vad det leder till är svårt att bedöma, men det skickar åtminstone en signal till omvärlden att projektets tidplan — och kanske också framtid — är mer osäker nu än tidigare.

Därutöver förs en ständigt pågående

akademisk och internationell diskussion om EMU-projektets ekonomiska för- och nackdelar. Det finns väl snart sagt inte längre en ekonom med självaktning som inte framfört en bestämd uppfattning i frågan. Sverige är som bekant inget undantag i det avseendet.

Av den senare diskussionen är det svårt att dra några bestämda slutsatser. Men i stort sett förefaller ekonomkåren delad i mitten. Det tycks som om amerikanska ekonomer är mer skeptiska, medan europeiska ekonomer förefaller mer positivt inställda. Men lika ofta skär denna skiljelinje tvärs genom den nationella debatten.

Ekonomiska argument

Den ekonomiska diskussionen är viktig. Det finns enligt min uppfattning flera väsentliga argument av ekonomisk karaktär för EMU som måste vägas mot de osäkerhetsfaktorer och risker som utan tvivel är förknippade med en gemensam europeisk valuta.

Samtidigt blir jag alltmer övertygad om att de viktigaste argumenten för den ekonomiska och monetära unionen egentligen inte är de rent ekonomiska, utan framförallt är av politisk slag. Jag ska återkomma till det längre fram.

För att först helt kort rekapitulera den ekonomiska diskussionen finns det som jag ser det åtminstone sex fördelar med EMU och en gemensam europeisk valuta.

För det första skulle en gemensam valuta minska transaktionskostnaderna i form av växelkostnader och andra direkta kostnader för hanteringen av olika

valutor.

För det andra slipper inte minst företagen de risker och därmed extra kostnader som är förknippade med flytande eller justerbara växelkurser.

För det tredje ökar den inre marknadens effektivitet och möjligheterna för kapitalet att röra sig fritt över gränserna när också valutagränserna upphör.

För det fjärde skulle en gemensam centralbank, med en hög grad av oberoende, kunna skapa en helt annan och större trovärdighet när det gäller pris- och valutastabilitet än dagens nationella centralbanker, med lägre inflation och räntor som följd.

För det femte stänger en gemensam valuta i praktiken devalveringsvägen för de enskilda medlemsländerna. Det blir omöjligt att manipulera växelkursen för att försöka förbättra konkurrensläget gentemot andra länder.

Och för det sjätte skapas därmed ett tryck för att åstadkomma mer flexibla arbetsmarknader där både priser och löner kan variera uppåt och nedåt, och där rörligheten är större än idag, även mellan medlemsländerna.

Underskattad dynamik

Mot dessa skäl har t ex anförts att transaktionskostnaderna inte är så höga som har anförts i debatten och att företagen kan försäkra bort valutarisker.

Jag tror då att man underskattar dynamiken i förändringarna och de undersökningar SAF har gjort bland delägarföretagen har visat att det finns en mycket stark uppslutning för en gemensam valuta inom EU just av dessa skäl. Möjligen

finns det här anledning att mer tro på dem som dagligdags agerar på marknaden, än på dem som försöker teoretisera i ämnet.

Samtidigt har många företagare naturligtvis också pekat på riskerna med att Sverige går med om vi inte är tillräckligt väl förberedda när det gäller arbetsmarknadens flexibilitet eller tar för lätt på de uppställda konvergenskriterierna.

Politiska systemets förmåga

Ändå är detta som jag påpekade tidigare inte i första hand en ekonomisk fråga utan en politisk. Diskussionen om EMU bör enligt min uppfattning framförallt handla om hur vi värderar de politiska systemens förmåga och möjligheter att framgångsrikt styra ekonomin och samhället.

Vilken roll tilltror vi den aktiva konjunkturpolitiken och en nationell politisk kontroll av penningpolitiken? Och vilken tyngd bör institutioner och fasta normer ha?

På sina håll har det framförts — även från en och annan företagare — att en flytande växelkurs är den bästa mätaren på hur politikerna sköter landet. "Vi får en direkt värdering från marknaden" sägs det. Och visst är det bra med en temperaturmätare som visar att något håller på att gå snett. Men om den samtidigt är kopplad till en shunt som bara släpper ut ångan och därmed tillåter fortsatt misskötsel, är inte mycket vunnet.

De som resonerar så här tycks i själva verket bortse från de starka mekanismer som styr den svenska ekonomin. Jag menar att om vi inte tar tillfället i akt att

skapa ett omvandlingstryck idag, riskerar vi att försitta möjligheten att under ordnade former komma tillrätta med dessa mekanismer.

Ingen kan förneka att ett svenskt EMU-medlemskap innebär ett visst risktagande. Men jag tror det är ofrånkomligt eftersom vi annars kommer att löpa långt större risker. Ty oberoende av EMU och konvergenskriterier pågår nu en dramatisk omvärldsförändring som på längre sikt kommer att ställa än större krav på anpassning av arbetsmarknaden och ekonomin.

Det perspektiv som jag hittills uppehållit mig vid har varit det nationella och mer specifikt det svenska. Som nyblivna europeer har vi ju en tendens att se det mesta ur vår egen snäva synvinkel. Är det till fördel för Sverige? Vad tjänar vi svenskar på det?

Men om vi tillåter oss att också lyfta blicken en smula, menar jag att det främsta argumentet för EMU handlar om ingenting mindre än hela det europeiska samarbetsprojektets framtid.

Som nyblivna medlemmar tar vi ibland samarbetets resultat för givna. Och vi glömmer lätt att EUs samarbetsutveckling hittills visserligen gått framåt, men också till och från tagit steg tillbaka.

Det tog t ex många år och mycken möda att förverkliga den inre marknaden och de fyra friheterna, och ännu återstår det en del att göra.

Men ingen ska tro att det är en för alltid given storhet. Utvidgningen österut, jordbrukspolitikens framtid, den internationella konkurrensen och inte minst de kommande konjunkturerna kommer att sätta samarbetet och den inre marknaden på svåra prov. Vi kan t ex inte utesluta att frestelsen kommer att vara stor för vissa medlemsländer att försöka återreglera valuta- och kapitalmarknaderna.

Börjar det knaka i fogarna för den inre marknaden — eller om den rent av skulle falla samman — kommer också samsamarbetsprojektet som sådant att få sig en avgörande knäck. Det är ett framtidsscenario jag inte tror någon av oss önskar sig.

Det är framförallt i det perspektivet jag vill se en gemensam europeisk valuta. Den kan bli det kitt som krävs för att på lång sikt hålla samman den inre marknaden och därmed också hela det europeiska samarbetet.

Utanförskapets risker

Under folkomröstningen mötte vi som var för medlemskap ofta argumentet att det var ett oåterkalleligt beslut och att riskerna med att gå med skulle vara för stora. Det vi sade då — och som jag fortfarande tror var helt riktigt — var att

”

Därför blir jag nu förvånad när jag möter samma slags argumentation när det gäller EMU från några av dem som sa ja till medlemskap för ett år sedan: det är för osäkert, det är oåterkalleligt etc. Ty svaret är ju detsamma nu som då.

Att inte vara med skapar ingen trygghet.

”

ingen ska tro att tryggheten ligger i att inte göra något. Att inte gå med, och därmed ställa sig utanför, skulle vara ett än större risktagande.

Därför blir jag nu förvånad när jag möter samma slags argumentation när det gäller EMU från några av dem som sa ja till medlemskap för ett år sedan: det är för osäkert, det är oåterkalleligt etc. Ty svaret är ju detsamma nu som då. Att inte vara med skapar ingen trygghet. Att ställa sig utanför den ekonomiska och monetära unionen är faktiskt ett större risktagande än att vara med den dag den blir verklighet.